

№ 37

7 ქრისტეშობის. 1914 წ.

მიღება ხელის მოწერა

წლიური ფასი

≡ 5 მან. ≡

უძველესი ქვირეული საზოგადო-ეკონომ.

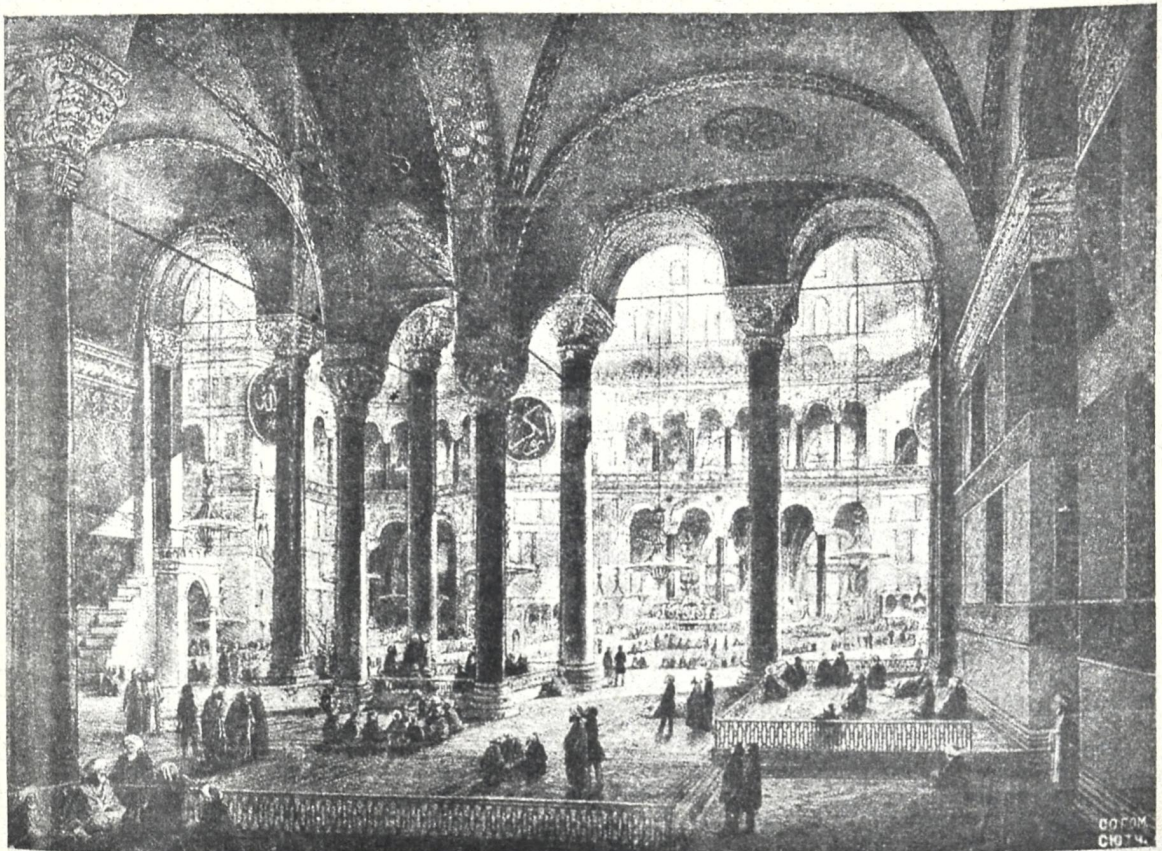
მიური და სალიბერატორო უზრუნველ

წელიწადი მესამე

ცალკე ნომერი 10 კაპ.

რედაქცია ღიაა 9—3 საათამდე.

მისამართი: თბილისი, გაბაევსკიი პერ. № 3 რედაქცია „კლდე“. დეპოზიტის: თბილისი კლდე.

სტამბოლი. აია-სოფიის დიდებული ტაძარი, გადაქცეული მუზეუმად.

ს ა რ ჩ ე მ ე ი:

1. გადასახადები—რ. გ-ები. 2. სომხების რწლი საქართველოში.—ბ. ჭიშინაძისა. 3. გერმანიის და გერმანელები.—დ კ-ძისა. 4. შორეულა სლდმობანი (ფექსი).—Candij-ისა. 5. ზრესა. 6. ჟურნალ-გაზეთებედან. 7. კრფენელი სიმტიციე.—თ. ლლონ-ტისა. 8. ფაუსტი.—ა. შ ისა. 9. ბიბლიოგრაფია.—ს. გარეკახელისა.

გ ა დ ა ს ა ხ ა დ ე ბ ი

ყოველი სახელმწიფოს მოქალაქემ იცის რომ გადასახადი პირდაპირი და არაპირდაპირი ის ორი ძუძუა რომლითაც იკვებება სახელმწიფო მექანიზმი. თუ სახელმწიფოებრივი იდეა მისაღებია, მისაღებია მისი ფორმებიც და ამ მხრივ საზოგადოთ გადასახადებს არავითარი დაპრკოლგბა არ აღემართება; მაგრამ მთავარი საკითხი იმაშია, თუ თვით ფორმები ამ გადასახადებისა რა კონკრეტულ სხეს იღებენ ხოლმე. სხვა და სხვა სახელმწიფოში ეს ფორმები სხვა და სხვაა დროისა და ხანის მიხედვით. გადასახადები არიან უფრო სამართლიანიც და ნაკლებ სამართლიანიც; არის ისეთი გადასახადი, რომელიც მთელი თავისი სიმძიმით აწევბა მღაბიო, მშრომელ ხალხს, გლეხს, მუშას, როგორც მაგალ-მიწის გადასახადი, ან არაპირდაპირი გადასახადი პირველ საქიროებათა დასაკმაყოფილებელ საგნებზედ—პურზედ, მარილზედ, წუმწუმასა და ნავთზედ და სხ. და სხ. არის ისეთებიც, რომელთაც იხდის შეძლებული ნაწილი სახელმწიფოსი; მაგ. გადასახადი ძვირფას საქონელზედ, ან გადასახადი შემოსავლის მიხედვით და სხ. ყველა ეს გადასახადები სხვა და სხვანაირად არის განაწილებული სხვა და სხვა სახელმწიფოში. მაგრამ საერთოდ უნდა ითქვას, რომ დღევანდელ კაპიტალისტურ სახელმწიფოებში ეს გადასახადები ერთობ უმართებულაა.

საქვეყნო ომმა, რომელმაც ერთის მხრით ძირიანად შეარყია მთელი მსოფლიოს მეურნეობა და ამით საშინლად გააძვირა ყველაფერი, მეორე მხრით გამოიწვია უსახლგრო ზრდა სახელმწიფოებრივ ხარჯებისა. საიდან უნდა დაიფაროს ეს ხარჯები, რომ სახელმწიფოს მექანიზმი სრულიად არ დაირღვეს და არ განადგურდეს?—რასაკვირველია ხალხის ჯიბიდან. და აი, ჩვენ თვალწინა ხდება ის განუზომელი ცვლილება, რომლითაც ყველა სახელმწიფო სკდილობს გააძლიეროს და გაათავცოს შემოსავლის რაოდენობა. ყველა ამ ცვლილებაში პირველი ადგილი უჭირავთ გადასახადებს, რადგან ყველა სხვა გვარი სახსარის გამოძებნა და გაუმჯობესება ომის

დროს ძნელიც არის და აგვიანებს კიდევ ფულის შემოსვლას.

გერმანიამ გააწერა ქვეშევრდომთ ერთდროული სამხედრო გადასახადი შემოსავლის მიხედვით, ინგლისმა და საფრანგეთმა ჯერ მარტო სესხებს მიმართეს და რუსეთში—ორთავეს.

ერთ-ერთ წერილში ჩვენ ვეკონდა აღნიშნული, რომ ისედაც მრავალ გადასახადს, განაპირა ადგილებში ემატება ერთი სრულიად უცნაური გადასახადი, რომელსაც სახელმწიფოს აძლევდა არცის მონაპოლია. ის ნაწილი სახელმწიფოსი, რომელიც ითვრებოდა და ამით ზრდიდა სახელმწიფო საღაროს, დღეს, კანონის ძალით, გამოფხიზლდა და მაშასადამე მოიგო თვით ამ გამოფხიზლებით, მოიგო იმითაც, რომ არაყზედ დახარჯული ფული შინა რჩება; მაგრამ სამაგიეროდ ის მილიარდი მანეთი, რომელსაც იხდიდა „მთვრალი ნაწილი“ სახელმწიფოსი, უნდა გადახდეს ფხიზელსა, ე. ი ავზნიანის ვალი უნდა გადაიხადოს კარგი ზნის პატრონმა.

ეს უცნაური ვალი, რასაკვირველია, მძიმე ტვირთად დააწვება დანარჩენ მოსახლეობას, რომლის ძველი გადასახადებიც მატულობენ ბევრად და ახალიც ბევრი ემატებათ.

მაგ. ყველამ იცის თუ რა ძვირი ჯდება საქონლის გადატან-გადმოტანა რკინის გზით ან სხვა რამ საშუალებით. ყველამ იცის ის განსხვავება, რომელიც არსებობს საქონელზედ ადგილობრივ და სხვა რაიონებში, საცა საქონლის ფასს ემატება გზის ფასიც, გარდა აუარებელი სხვა ზედნადებისა. კომისიონერების, ვაქრების, კანტორების და სხ. ხარჯებისა; რალ თქმა უნდა, გზის ხარჯი იმდენად დიდია, რამდენსაც მეტს დროსაა საქონელი გზაში და რამდენსაც მეტს მანძილს გაივლის. და აი სწორედ ამ უმწეო ადგილსა ხდება ახალი სარკინისგზო გადასახადის ურო. ყველა გადაზიდულ საქონელს ემატება ხარჯი, ე. ი. საქონელი თუ, ვთქვათ, ადგილობრივ მანეთი ღირდა და ასი ვერსის მანძილზედ მანეთი და ერთი შაური და ათასი ვერსის მანძილზედ ექვსი აბახა,—დღეს შეიძლება ადგილობრივ ისევ მანეთი ღირდეს, ასი ვერსის სიშორეზედ ექვსი აბაზი და ათასი ვერსის სიშორეზედ უკვე

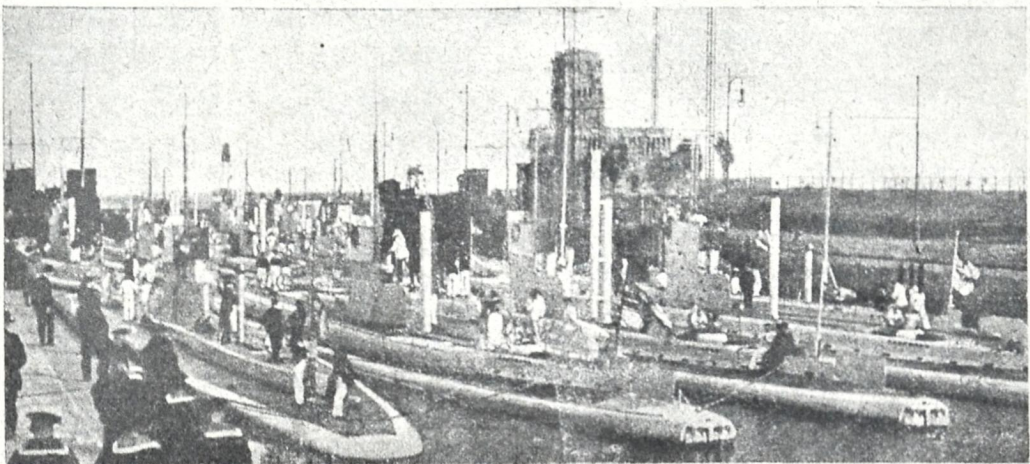
მანთნახევარი. აი რა შედეგი მოჰყვება ახალს კანონს. ასეთი ხარჯი რომ იშვიათად სახმარ საგნებზედ იყოს და თავისთავად ძვირად ღირებულზედ, როგორც მაგალითად მაშინები, სათამაშოები და სხ. კიდევ არაფერი, მაგრამ როდესაც მას იხდის პური, ფქვილი, შაქარი, ნავთი, წუწუბა, მარლი და სხ. — ეს გადასახადი აუტანელი განდება.

რუსეთში არ არის თითქმის ისეთი ადგილები, საცა ყველა ამ პირველსახმარ საქონელს გადაზიდვად მოზიდვა არა სჭირდებოდეს; ბევრგან რამდენჯერმეც და აი სწორედ ამ გადაზიდვად მოზიდვაში გაიზრდება ზედმეტი ფასი საქონელისა. მაგალითად, ამიერ-კავკასიაში შემოაქვთ პური და ფქვილი, შაქარი და სხ. ამათი ფასი აიწევს ათი პროცენტით ვსტევათ თბილისში, მაგრამ თუ თბილისიდან გავიდა თელავში, სიღნაღში, გორში ან სხ., კიდევ უფრო იმატებს ფასი, რადგან რკინის გზის გარდა, სხვა გზით საქონელის ზიდვასაც ეკისრება ახალი ხარჯი. ამიერ-კავკასიიდან გააქვთ ნავთი და ამ ნავთსაც ეწერება ახალი საგზაო ხარჯი, გარდა თვით ნავთზე გაწერილ დიდ ხარჯისა აქამდის და ახლაც მომატებულისა, ისე რომ ნავთიც უნდა გაძვირდეს ამიერ-კავკასიაში 10—15 პროცენტით და რუსეთში 25 პროცენტამდის. ამავე მდგომარეობაშია შეშა, აგური, ნახშირი და სხ. რომელთაც ორნაირი გადასახადი უნდა დაემატათ იმის გამო, რომ მათი გადაზიდვაც მეტი დაჯდება. ყველა აქ ჩამოთვლილ საქონელში ყველაზედ ძნელი გადასახადი, რასაკვირველია, პურზე და ფქვილზეა, როგორც უპირ-

ველეს საჭიროებაზედ. და სწორედ ამ აუცილებელ საქონელს ედება ზედმეტი ხარჯი: წისქვილში მიტანილ ხორბალს ედება ფუთზე მ კაპიკი, წისქვილიდან გამოტანილ ფქვილს ფუთზე 4 კაპ. ახლა საგზაო ხარჯები*) და უპირველესი საქონელი, რომლითაც თითქმის განსაკუთრებით იკვებება ხალხის უმრავლესობა იქნება გადაზიდვით თითქმის მთელი ხარჯების სიმძიმისა, რადგან არც ერთი საქონელი არ არის საჭირო ისე როგორც პური და არც ერთი არა მოძრაობს იმდენს არც რკინისა და არც სხვა გზებზედ. ეს გადასახადი მით უფრო უსამართლო იქნება, რომ იგი მთელი სიმძიმით დაწვეება გლეხს და მუშას, რადგან შეძლებული ნაწილი, პურის გარდა სხვა ბევრი სანოვაგითაც გამოიკვებავს თავსა და საზოგადოთაც გაუძლებს ცხოვრების გაძვირებას. სოფლის მეურნენი და მუშები კი, რომელნიც უდიდეს უმრავლესობას წარმოადგენენ რუსეთის სახელმწიფოში, სხვა გადასახადებითაც მძიმედ დატვირთულნი, ვერ გაუძლებენ ამ ხარჯებს და აქამდისაც ეკონომიურად წელში გატეხილნი, ომის შემდეგ უარეს მდგომარეობაში ჩაყვინდებიან.

მაშ სად არის ხსნა? რასაკვირველია, საუკეთესო საშუალება ხაზინის შევსებისა არის — ეკონომიურ ძალთა აღორძინება და განვითარება, რასაც სახელმწიფომ ყოველგვარად უნდა შეუწყოს ხელი

*) ეს ცნობები მოგვყავს „რუსკ. ველომისტის“ № 272.

საშინელი სურათი გერმანულ წყლის-ქვეშ მავალი ხავებისა ვილჰელმს გაფენის ნავთსადგორში.

ებლავე, რომ გაუძლოს ხალხმა კრიზისს, მაგრამ ვიდრე ეს გრძელი გზა გამოაკეთებდეს ბიუჯეტს, საჭირო იყო შემოდება ისეთის გადასახადებ სა, რომელნიც გაწერილ იყვნენ შეძლებისა და შემოსავლის მიხედვით. ვინც განსახლებულ ნორმაზედ მეტ შემოსავალს იღებს, ის უნდა იხდიდეს მეტსაც, რადგან სახელმწიფო მას აძლევს ყოველგვარ უპირატესობას და ხალხი კი ყოველთვის სიღარიბესა და უუფლებობაში ლევს სულსა. ჩვენის ღრმა რწმენით, მარტო ასეთს სამართლიან გაწერას ვადასახადებისას შეუძლიან წამოაყენოს ფეხზედ წელგატეხილი მეურნეობა ხალხის უმრავლესობისა, რომელიც შეიძგენს თვით სახელმწიფოს უდიდეს ბურჟსა.

რ. გ.

სომხების როლი საქართველოში

უკანასკნელ დროს სომხურ პრესაში ნამეტნავად ხშირად იმეორებენ ერთ აზრს, რომლის სიყალბე დღესავით ცხადია. პირველი დაუმაღავი გამოლაშქრება ამ სფეროში ეკუთვნის ბ-ნ იშხანიანს. ეხლა მას ბევრი სხვაც აჰყვა, ზოგი ცხადათ, როგორც მაგალითად „კავკ. ჟურნალისტი“-ის თანამშრომელი, ზოგი კი „დიპლომატურად“ („კავკ. სლოვო“-ს პუბლიცისტები).

ეს არის აზრი სომხების ვითომდა ეკონომიურ და მრეწველობით პირველობაზედ ამიერ კავკასიაში. ჩვენაო, ამტკიცებენ ისინი, კიდევაც შევითვისეთ ევროპიული ეკონომიური წესი და ქართველები ჯერ ფეოდალურ კანიდან ვერ გამოსულანო. — „ჩ მოგვეცალონ და დაგვანებონ ნებით ბურთი და მოედანი — სულ ერთია, ჩვენ დაგვრჩებაო.“ (იხ. იშხანიანის წიგნი).

ასე რომ ყოფილიყო საქმის ვითარება, მოკლე ხანში ამიერ-კავკასიის ბატონებად და დამგვთ მართლაც სომხები გახდებოდნენ. კანონი ისტორიისა ასეთია — ჩამორჩენილი ხალხი გზას უთმობს წინ წაწეულს და მისი ეკონომიური მოხარკე ხდება.

საბედნიეროდ ჩვენი ქვეყნისათვის, ეს სიმართლეს მოკლებულია და იმის მაგიერ რომ ჩვენ გულშემატკივარს და მაღალკულტურიან მეზობლებსაგან დაარსებულ სამოთხეს ვუცდიდეთ — ბეჯითად უნდა მოვკიდოთ ხელი მუშაობას და ჩვენი ხალ-

ხის ბედი ისევ ჩვენ განვაგოთ და გავაუმჯობესოთ. აზრი სომხების ეკონომიურ და მრეწველობითი კეთილდღეობაზედ სწორედ მდენად არის „შემცდარი“, რამდენადაც ეს საჭირო არის სხვა და სხვა „დიპლომატურ“ მიზნებისათვის. ამას ჩვენ შემდეგ შევვებით, ეხლა კი გავსინჯოთ თუ რაში მდგომარეობს სიყალბე ზემოდ მოყვანილი აზრისა.

„კლდე“-ს № 34 ავტორი წერილისა — „ომი და ქართველ-სომეხთა ურთიერთობა“ სრულის სიმართლით ამტკიცებს რომ „დიდი მასა სომხის ხალხისა სიღარიბეში და საცოდაობაში ლევს სულსა“. ყველასათვის. ვისაც კი უნახავს მათი სოფლები და მათი სოფლის ხალხის ცხოვრება, ცხადია ესა. რუსეთში თუ ასეა, წარმოიდგინეთ როგორი უნდა იყოს მდგომარეობა სოფლის ხალხისა ოსმალეთში? რასაკვირველია სომხის პუბლიცისტებმა ძალიან კარგად იციან ეს ყელაფერი.

სომხის ერი არავითარ ეკონომიურ ძალით და იარაღით არ არის აღჭურვილი — ძალად თავის დაბრმავება ამის მტკიცება. ერთი ჯგუფი გასუქებულითა ვერ გააძღობს მშვიერთა ოცენებს.

არამიანცების და მანთაშოვების ფული არაფერია. თუ ხალხი ლატაკია და ადამიანურად ვერა ცხოვრობს. ასჯერ მეტიც რომ იყოს მდიდარი სომეხი. ეს მაინც არ გაამდიდრებდა სომხის ხალხს თუ ის არ ადგია გზას ეკონომიურ და კულტურულ გაუმჯობესებისას. მაშინაც იქნებოდა ჯგუფი მდიდართა და აუარებელი რიცხვი ღარიბ-ლატაკთა და ეკონომიურად უძლურთა.

ხალხის ეკონომიური ძალა დამყარებულია მეურნეობის, მრეწველობის და ვაჭრობის განვითარებაზედ. საკმაო მდიდრად მხოლოდ ის ხალხი ჩათვლება, რომელიც მართლა მოწადინებულია დაიმუშაოს ის სიმდიდრე, რომელიც ბუნებამ მის წინ დაფანტა.

გავსინჯოთ თუ როგორ და რაში გამოიხატება სომხის ერის ეკონომიური კეთილდღეობა და პირველობა.

მეურნეობის მხრივ არა თუ წინ წაწეულად, არამედ სხვებზედ ჩამორჩენილად უნდა ჩათვალოს სომხობა კავკასიაში გერმანელ კოლონისტებს რომ თავი დაეანებოთ, რომლებმაც საუკეთესო მანქანები შემოიღეს ჩვენში, ჩვენ ქართულ სოფლებშიაც, როგორც ქუთაისის, აგრედვე თბილისის გუბერნიაშიაც ბევრად უკეთ მიდის მეურნეობის საქმე. ვასაკვირველიც არ არის: ჩვენი ხალხი საუკუნოებით შეთვისებულია მიწის დამუშავებას და კარგ მოსავ-

ლიან ადგილებში სცხოვრობს. — უკანასკნელ დროში კი (შეგვიძლიან სიამოვნებით აღვნიშნათ) ხშირად ტექნიკურ გაუმჯობესებასაც შეხვდებით სოფლებში. — ჩამორჩენილი ევროპიელ ხალხებს და რუსეთსაც, გარეშე პირობათა ზეგავლენით, ჩვენი ხალხი მაინც ამ მხრივ კარგ და სწორ გზას ადგია — მონდომებული მიწის შექმნას და მის დამუშავებას, ის დიდ ნაციონალურ საქმეს აწარმოებს.

მრეწველობა და ტექნიკური განვითარება კაკასიაში ჩვენის აზრით ჯერ აკვნიდანაც არ ამოსულა. ეს ვეებერთელა სიმდიდრის წყარო აგერ ასი წლის განმავლობაში ხელუხლებლად რჩება. მადნეულობა, საზღაპრო მძინარე „მზეთუნახავისა“ არ იყოს, მიწის გულში მიღუშებულია და ამთოინეინერებს უცდის. წყალფარდნილები მილიონ ცენის ძალას კლდეებზედ ახეთქებენ და ჰაერში აფრქვევენ; გზები ან არ არსებობს და ან გაუვლელია ის, რომ სოკოლები კი არა ქალაქებიც ჰაეროპლანების იმედით ცხოვრობენ.

მხოლოდ ის არის დამუშავებული და გამოყენებული, რისიც მიტოვება და მიგდება ფიზიკურად შეუძლებელი იყო. ასეთია ბაქოს ნავთი, ქიათურის შავი ქვა და სხვა რამდენიმე მაგალითი ბუნების სიმდიდრის უტილიზაციისა. — ამათშიაც უცხოელებს ეკუთვნის ნახევარზედ მეტი წამდვილი ტექნიკური მუშაობა.

პირდაპირ გაუგებარია, რაზედ ამყარებენ ბ.ბ. იშხანიანეები ასეთს გაბედულ ოპტიმიზმს. მათი კილოთი მოლაპარაკეთ უკან კრუპის, ამსტრონგის, ვიკერსის ქარხნები, ნიაგარის უტილიზაცია და პანამის არხის გაყვანის საქმე მაიც უნდა ჰქონდეთ. ნეტავი, რაში გამოიხატა სომხების შალალი ტექნიკური და ეკონომიური განვითარება?

ნეტავი მათ, ვისაც ბოზარჯიანცის თამბაქოს ქარხანა მიუწვდომელ ტექნიკის იდეალად მიაჩნიათ! ჩვენ ნუ წავბაძაფთ ამგვარ ოპტიმიზტებს... მრეწველობითი კარგად მყოფობაზედ მაშინ ვილაპარაკოთ, როდესაც ელექტრონად ვაქცევთ ჩვენ მძინარეებს, რკინის გზებით დავხლართავთ საქართველოს, ქარხნების შენობებით ავაყვებთ მთებზე და მიწდვრებს. შორს, შორს არის ეს დრო და არც ის ვიცით შევიძლებთ თუ არა ამას, ვეცადოთ კი და გვახსოვდეს რომ წამდვილ მონდომებას ვერაფერი შეულობავს გზასა.

ღარჩა მხოლოდ რთი მხარე ხალხის ეკონომიურ ცხოვრებისა რომელიც უნდა გავსინჯოთ.

ვაჭრობის ნაკლებობა უნდა გვინდობდეს.

არაბული დერეფიში ოსმალეთში.

ბისაგანა აქეთ მინიჭებული. — რიცხვით უპირატესობა ამ სფეროში კავკასიელ ხალხთა შორის მათ ეკუთვნის. — რასაკვირველია ძნელია ეხლავე გადაწყვეტა იმისა, თუ როგორ იქნება საქმე მომავალში, როდესაც კავკასია სრულებით შეიცვლის ფიზიკურად და მრეწველობის ერთ-ერთ ცენტრად შეიქნება რუსეთში. — ეხლა კი სომხები სხვებზედ უფრო არიან მონდომებულნი ამ სფეროში მუშაობისა.

მაგრამ აქაც მოიპოვება ბევრი რამ დასაფიქრებელი მათი პუბლიცისტებისათვის, რადგანაც ეს თვისება კარგსაც მოასწავებს და ავსაც.

სომხების ვაჭრობა არის კომისიონერობა, არის გადაყიდვა სხვისაგან ნაყიდ ნივთებისა. ამაზედ შეიძლება მიპასუხონ რომ საერთოდ ვაჭრობა არის ფართოდ დაყენებული კომისიონერობაო. დიას, მაგრამ განსხვავებაც იმაშია რომ მაგალითად ინგლისის ვაჭრობა არის გაყიდვ-გადაყიდვა ინგლისისავე ნაწარმოებისა და ნართლაც შეიძლება ინგლისის ხალხის ეკონომიური ძალა ვაჭრობით გაზომოს. ასეთივე გაზომვა მაგალითად ებრაელთა ეკონომიურ მდგომარეობისა შეცდომა იქნებოდა. რუსეთში ბევრს ადგილას პურის საზღვარ-გარედ გატანა ისე ვერ მოხერხდება რომ პურმა ებრაელ კომი-

სიონერების ხელში არ გაიაროს. განა ეს ებრაელების ეკონომიურ ძალას და განვითარებას ამტკიცებს?

ერთ შვენიერ დღეს ამ ადგილს სახელმწიფომ რომ საჭირო დაწესებულება დააარსოს, ან თვითონ პურის გამყოფელებმა რაიმე ამხანაგობა შეადგინონ და თვითონ მიაწოდონ პური ნავთსადგურებში საზღვარ-გარეთელ მყიდველთ—კომისიონერების კეთილდღეობას ბოლო მოეღება. მიწის დაშუშავებაც რომ ებრაელების ხელში ყოფილიყო, ებრაელი ხალხი ამგვარ გაუმჯობესებით გაყიდვის საქმისა, მხოლოდ ფებს გაიმაგრებდა. მაგრამ საქმეც იპაშია რომ პური რუსების ხელშია. აი ამითი აიხსნება ის სიტყვები, რომელიც წამოსცდა დეპუტატ ვინავერს საგლეხო ამხანაგობათა შესახებ: „Что тихий погром!“

ჩვენა გვგონია რომ ამ შემთხვევაში ფრაზული ფრაზა: „Comparaison n'est pas raison!“ არ ითქმის. ეს შედარება ებრაელთა კომისიონერებისა და სომხების ვაჭრობისა კავკასიაში მარტო შედარება კი არ არის—არის გამოაშკარავება მათი ვაჭრობის ფიზიონომიისა და მისთვის ნამდვილი სახელის დარქმევა! ამ ფიზიონომიის ერთგვარობა ხსენებულ ხალხებისა დამყარებულაა მათ ბედის ერთგვარობაზედ. ორივე გაფანტულია სხვა ხალხების შორის და ორივე მხოლოდ ზოგიერთ ქალაქებში თუ წარმოადგენს უმრავლესობას მცხოვრებლებისას.

ბ.ბ. იზხანიანცები ამ ერთგვარობაზედ კარგად უნდა დაფიქრდნენ.

ვიმეორებთ, კავკასიის ეკონომიური და მრეწველობითი განვითარება ეხლა იწყება მხოლოდ. ეკვი არ არის ეხლანდელი ომი მძლავრ იმპულსად იქნება ამ განვითარებაში და დააჩქარებს ზრდას კავკასიის ეკონომიურ ძალებისას.

ჩვენ ვფიქრობთ რომ ბუნების სიმდიდრე ამ მხარეში ყველასათვის საყოფია. საჭიროა მხოლოდ ყველამ შეიგნოს რომ წართმევეთი პოლიტიკა ეხლანდელ დროში არც მძლავრ ერებს აძლევს სიკეთეს და როდესაც ამ გზას პატარა ხალხი ადგება, ის მათემათიკური სისწორით იმზადებს შავს დღეებს.

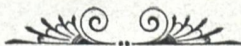
ამიერ-კავკასიის დიდი შომაველი განხორციელება რუსეთის მზრუნველობის ქვეშ. რუსეთს შეუძლია ბევრად ააჩქაროს მისი განხორციელება, რაც რასაკვირველია იმპერიისათვის მხოლოდ სასურველი და მარგებელი იქნება. მკვიდრი ცხოვრებნი კი ამიერ-კავკასიისა კარგად უნდა იყვნენ გაცნობილი იმ საზღვრებს, რომელთა გადაბიჯება აუცილებლად გამოიწვევს უკმაყოფილებას და შეტაკებას.

ეხლა, როდესაც ყველა ერთი მისწრაფებით უნდა იყოს გაერთიანებული, მტერი მოიგერიოს და ჩვენ მებრძოლთ გაუადვილოს მოქმედება, იზხანიანცისებური გამოლაშქრება, რაღაც სასაცილო, სასიკრხვო და გაუგებარ დისონანს წარმოადგენს. ამ დროს არც კი ღირდა პასუხის გაცემა, ერთი რამ რომ არ იყოს ამ გამოლაშქრებაში საყურადღებო:

აშკარაა, სკდილობენ სხვა ვიღაცა შორეული დააჯერონ, რომ კავკასიაში მხოლოდ სომხები წარმოადგენენ სანდო საძირკველს მომავლისათვის. ვინ იცის, იქნებ მეორე მილიუკოვი აღმოჩნდეს კიდევ სადმე?

საბედნიეროდ, საამდროისო ზომით რომ გავზომოთ, რუსეთი ცხრა მთას იქით აღარ არის. იქაც ბევრს გვარიანადა აქვს წარმოდგენილი ჩვენი საქმეთა მსვლელობა. იზხანიანცების გამოლაშქრებას და აზრს იქაც ნამდვილ ფასად დააფასებენ.

ბ. ჰიკინაძე.

მორეული სალოზანი

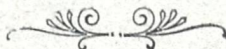
ჩუ! მრისხანე ოკეანე ქვესკნელთ რახტით არღვევს ზვირთებს,
 ბნელნი სულნი საყვირს სცემენ, ზე ასწვევენ არწივის ფრთებს,
 და, ვით სასძლოს ჯვრის წერის წინ კდემა-მოსიღს, ნაზს და მორცხვსა,
 ისე რთავენ თეთრ არშიით გადმოკიდულ მძრწოლავ კონცხსა,
 აირია ცა და მიწა, გრიგალი ჰქრის, მზე ბნელდება,
 გვირგვინოსანთ გვირგვინობა სკვიპტრის მსხვრევით გვირგვ-ნდება,
 თეთრ კაბოსან ქალწულების სისხლი მოსჭექვს, ღვარად სკდება
 და უდაბნოს ცის ცრემლსავით უნაყოფოდ იკარგება.
 ვით მგლოვარე ანგელოზი მეც ვკრებ ვარსკვლავთ ყვავილებსა,
 თან მოვთქვამ და თან ვატირებ ჩემს ოცნების ფერიებსა.
 ველარა ვქვრეტ განთიადსა ვარდის ფერად აცისკრებულს,
 ვერც თუ მორცხვად მომღიმარე მოციმციმე მის ცის კრებულს.
 სდუმს ბუ ბედი მარად კრული, ჩემს თხოვნასა არად იღებს,
 თვითონ მუნჯი მეც მამუნჯებს, ხან თვის ხმაზე დამაკივლებს.
 აღარ ვიცი, ვის მივმართო? აღარ ვიცი, სად წავიდე?
 ტყვედ-ქმნილების ჯოჯოხეთის ცეცხლი გულზე წავიკიდე!
 უხმოდ ვამცნევ მტრემლავ ვარსკვლავთ გზა გამიხსნან მშობელ მხარის,
 მამცნონ, რას იქნ? მისი ბედი წყლულის ბექდათ გულზე მაზის!
 ჰგლოვობს? კვალად ბორკილშია? ან ყრუდ ისმენს ზეცის ქუხილს?
 თვით მწუხარე არად იმჩნევს მთელს მსოფლიოს მოთქმა-წუხილს?
 სიზმრად იყო, როს შეესმა დრტვინვა შმაგი, შესაზარი?
 უხმოდ დარჩა, არად ილო ქვეყნის ნგრევა და ზანზარი?
 ან იქნება ისიც აღსდგა, ოქროს ზოლებს ცაში ავლებს
 და მოქნილი საკვეთელით ჩემს ოცნებას აქანდაკებს?
 ან, ვინ იცის, სიზმარში მყოფს წაუშაღეს ეშხის ღიმი
 და სისხლ შეთხვრილ გულისპირზე ჩაუმწკრიეს სევდის ღილი?
 სათნოებავ, სათნოებავ! განესვენე მშვიდ სარეცელს,
 თუ რომ მართლა მშობლის გული მოუსპია სიკვდილის ცელს!
 მაგრამ არა! რას მიქვიან მუხთალ ბედის კალმის წერა?
 ჩემს წინაპართ ფერფლმა შეჭქმნა საშობლოს ცა და მისი კერა!
 მწამს, რომ ისიც ლალად მღერის ვითა გელი თეთრ ფრთა-ყელა,
 და შვიდ ფერად ცისკროვანებს მის გვირგვინის ცისარტყელა!

Candide.

ბრეუსელი.

10 დეკ. 1914 წ.

(P. 52 h20)

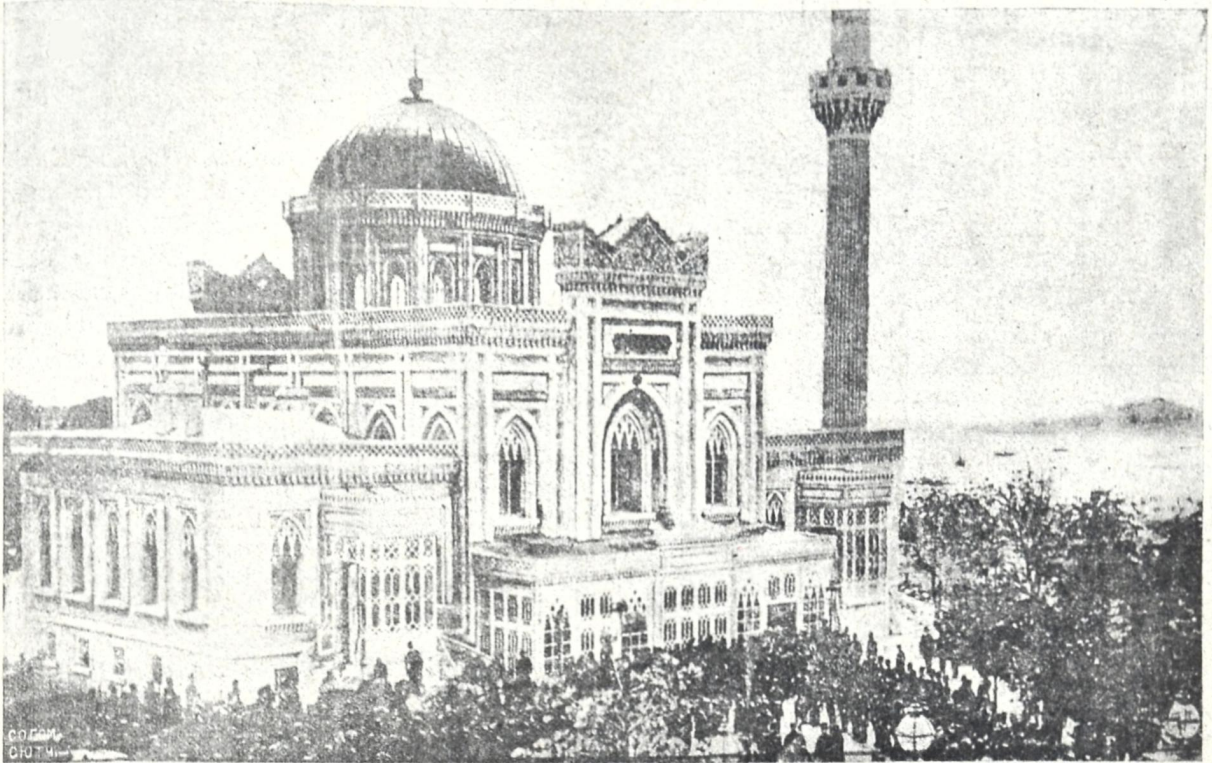
გერმანია და გერმანელები

I

დღეს ბევრ რამეს ლაპარაკობენ გერმანიაზე. მტრულმა განწყობილებამ უკანასკნელ გათახსირების წერტილამდე ჩამოიყვანა გერმანია. დღეს სიტყვა „გერმანული“ საშინელების შემეცნებადაა მიჩნეული, ბარბაროსობის და უსამართლობის სინონიმად. გაზეთების ფურცლებზე ხომ ათას რამეს კითხულობთ გერმანელთა სიმხეცეზე და თითქმის მართლაც არის ესა, მაგრამ ისე მოსჩანს, თითქო ყოველ ბოროტების ბოროტობაზე მხოლოდ ერთ გერმანიას აუგია თავისი რკინის სამეფო, სადაც გაბატონებულ უხეშ ძალას შიშისა და ზარის ფრთები გაუშლია. პირდაპირი 42 სანტ. ზარბაზნები, — აი თურმე ის კეკლუცი სიმფონია, რომლის ნაწინაში იწრთობოდა დღეს წამოქოჩრილი და თავით ფეხამდე იარაღში ჩასმული საზარელი ტევტონი ამას იძახიან და ამოწმებენ სამხედრო პირნი, ამას იძახიან და ამოწმებენ მშვიდობიანი მცხოვრებნი, ამას იძახიან და ამოწმებენ თვით მეცნიერნი და ფილოსოფოსნიც კი, რომელთათვისაც ეროვნება და სამშობლო უფრო პირობითი ტერმინია, ვიდრე ეს უბრალო მომავლადეთა აქვთ წარმოდგენილი.

მერე და საიდგან წარმოსდგა ეს ზიზღი? რომ ამ კითხვაზე ვუპასუხოთ, სჯობს, ჩაიკეტოთ ობიექტივობის ფარგლებში და ეხლავე განვაცხადოთ, რომ ჩვენთვისაც, როგორც ყველა კეთილ და სინიდისიერ მოაზრესათვის, ამა თუ იმ ერის ისტორია არ წარმოადგენს დანაშაულობათა ქსელს, ხოლო თვით ეროვნული სული აულაგმავ ძალმომრეობას. ეს თვით ბოროტებაა. ამ პრინციპით ხელმძღვანელობა სახელმწიფოებრივი ავანკობაა და მეტი არაფერი. არც თუ საქმე პირად სიმპატია-ანტიპათიას შეეხება. თუ რამე ჩვენ მიგვაჩნია ბოროტებად, მისი ღირებულება ყოველგან ერთგვარი უნდა იყოს, დღეს შურდული გატყორცნილია გერმანიისაკენ, მაგრამ აქ თვით გერმანიააა დამნაშავე, ვინაიდან იგი გაუმადლობას და ძალმომრეობას იჩენდა მსოფლიო ბაზრების დასაპყრობად, ვაჭრობა-მრეწველობის ხელში ჩასაგდებად. მაშასადამე, ის გოლითი, რომლის წამოქცევა სურთ დღეს, მართლაც გერმანიის მილიტარიზმი კი არ არის, არამედ საზოგადო მეტოქეობა, რომლის მფარველად საზოგადო მილიტარიზმი გამოდიოდა. ისტორიამ

არ იცის დედინაცვლობა, პირიქით იგი ყოველთვის მისი მფარველია, ვინც მხნეობას და სიძლიერეს გამოიჩენს. გამარჯვებულს აქვს უფლება სიცოცხლისა, სუსტი უნდა გაჰქრეს, აი მისი ბუნებრივი კანონი, რაიც დარჩენის აქვთ არსებობისათვის ბრძოლის კანონად აღიარებულ იქმნა. და აი გერმანიის დანაშაულიც სწორედ ეს ძალადობა — იყო. გერმანია სულ ნორჩი სახელმწიფოა. არ უნდა დავივიწყოთ, რომ იგი არსებობს როგორც ფაქტორი, თითქმის გუშინდელი დღის აქვთ; დიახ, სწორედ გუშინდელს აქვთ უწევნ მას ანგარიშს, როგორ ამ ასი წლის წინად მის ეროვნულ მისწრაფებას თუ სხვა ერთდამი სიმპატია-ანტიპათიას თითქმის ყურადღებაც არ აქცევდნენ. მაგრამ დაულაღაემა მუშაობამ, ძლიერმა ენერგიამ იგი უმადლეს მწვერვალამდე აიყვანა; განსაკუთრებით ბისმარკის შემდეგ, რომლის რკინის მარჯვენამ სასტიკად შეჰბოჭა გერმანული სამთავრონი ერთ სახელმწიფოდ. ჯერ მაშინვე აღლოთი იგრძნეს გერმანიის დიდი მომავალი და ამიტომაც ასე რიგად ეზიზღებოდათ მის სამთავროთა გამაერთებელი ბისმარკი, რომელმაც ერთხელ სამართლიანად წარმოსთქვა რეიხსტაგში: მთელს ევროპაში ჩემზე უსაზიზღრესი ადამიანი სხვა აღარავინ მიაჩნიათ. და აი დადგა მომენტი, როდესაც ბისმარკის ბედი წილად ერგო მის მიერ გაერთიანებულ ერსაც. ყველას თაიფული კი საფრანგეთია, რომელიც ქეშმარიტებისათვის იბრძოდა, სხვა ერთა თავისუფლებისთვის ჰღვრიდა სისხლს... რაც არის, მსოფლიოდ ის არის... მაგრამ ვინ არ იცის, რომ უცხო ერთადმი სიმპატია ამა თუ იმ ძლიერი ერისა დამოკიდებულია პირად ანგარიშებზე, რომ იქაც ეგოისტური პოლიტიკაა მთავარი ღერძი, რომლის გარშემოც ტრიალებს მათი თავგანწირულება. და მართლაც, განა დღეს ინგლისმა მართლა ბელგიელების სიყვარულით აიღო მახვილი ან იქნებ წარსულში ლიუდოვიკ-ფილიპემ იმიტომ შემოარტყა ალყა ანტივერენს, რომ ბელგიელებისათვის თავი გაეცხლებინა? აბა გავიხსენოთ ეს ფაქტი და დინახავთ, რომ ლიუდოვიკ-ფილიპემ სწორედ იმიტომ იბრძოდა, რომ ლეოპოლდ I მისი სიმამრი იყო, რომელსაც შეეძლო თავის მხრით დახმარებოდა მას ნორჩი ტახტის გამაგრებაში. ასევე იქცეოდა ნაპოლეონ მესამე, ჯერ კიდევ რევენტომის დროს, როდესაც რომის რესპუბლიკას წინააღუდგა და კლერიკალების გული მოიგო, ხოლო საიმპერატორო კვერთხის აღების შემდეგ იგი იტალიას მხარში ამოუდგა ავსტრიის

სტამბოლი. დიადი მეჩეთი „გამიდე“.

დასამარცხებლად. მერე რა იყო ამის მიზეზი? რა თქმა უნდა, მისი ფარული გულისთქმა იმ დროს საფრანგეთს მეტოქეობას უწევდა ავსტრია. და აი, სწორედ მის დასაძაბუნებლად და არა იტალიელთა მამულიშვილებისა და წინაპართა საფლავების დასაცავად, ამართა მახვილი. მართლაც, ის მიზანს მისწვდა. ავსტრია დამარცხდა. საფრანგეთს პირველობა დარჩა ევროპაში. ზავი ისე ჩამოაგდო, რომ მოკავშირე ვიკტორ ემანუილს არც კი შეჰკითხებია. ომში ჩარევის გამო მან წანახელი აინაზღაურა, ნიცა და სავოია შემოიერთა. მაშ აქაც რა ფასის სინპატია—ანტიპატია უნდა ვეძებოთ ამ პოლიტიკურს მოქმედებაში? არც ერთი ნაბიჯი არ გადაუდგამს საფრანგეთს პატარა ერთა დასაცველად, რომ უშველებელი ნაწილი ნადავლისა თვითონ არ დაენარჩუნებინოს. პატარა ერების მოსარჩლეობა საფრანგეთის მხრით მის საახალშენო პოლიტიკაში უნდა ვეძებოთ, თუნდა მაროკოში, სადაც ყოველ წელს გაისმოდა ფრანგთა თოფის ხმა. და ეს პოლიტიკური კანონიანია ყველგან.

მაგრამ რა საფრანგეთი, ან ინგლისი? თვით ჰოლანდია, პატარა ჰოლანდია, ანუ ბელგია უარეს ცოდვებს არ სჩადიან? ვინ იტყვის ამ მხრივ, რომ უცოდველი ვარო! მაგალითების ჩამოთვლა კიდევ ზედმეტად მიგვაჩნია. დღეს კი დამნაშავეს სკამზე გერმანია ზის, რადგან მან დაიწყო ომი იგი ვერაგულად მოიქცა. ვერაგულია მისი ომის საშუალებანიც... არ დაინდო ლუვენნი... რეიმსის ტადარი დაანგრია... მალინის საკრებულო ცაძარიც მოსთხარა ძირიან... მშვიდობიან მცხოვრებლებს არბევენ, ასახიჩრებენ... და მართლაც ასე .. და რომ სურათი უნაკლულო იყოს, ავტორიტეტული, უფრო სრული, მიმართავენ უფრო უტყუარს საბუთებს, გერმანელთა წყაროებს... გერმანელ ჯარისკაცთა წერილებს, რომ თვით ისინი არ უარჰყოფენ თავიანთ სიმხეცესაო. აი, თვალწინა მაქვს „რუსკ. ვედომოსტი“, რომელიც დღეს სხვა ჟურნალ-გაზეთებზე უფრო ობიექტურია. აქ, სხვათაშორის მოყვანილია გინდინბურგთან საუბარი

და ერთი ჯარის-კაცის წერილი; *) სადაც უადამი-
ანობა უღიარებიათ გერმანელებს მთავარ პრინცი-
პად, რომ ომს მალე ბოლო მოუღოთ და გავი-
მარჯვოთო. წერილი, მართლაც, ურუანტელს მოჰ-
გვრის ადამიანს. ქვის გული უნდა გქონდეთ, რომ
ცრემლები არ გადმოგცვივდეთ. მხოლოდ წერილის
ავტორი ჯარისკაცი რომაულ უღმობელობაზე თავ-
სა სდებს და სასტიკად ასრულებს უფროსის განკარ-
გულებას, რის გამოც შიმშილის მსხვერპლი უნდა
გახდეს მოხუც ადამიანის ოჯახი და უმწეო მისი
ცოლშვილი. რა არის ესა თუ არა ბარბაროსობა?
რა თქმა უნდა, ველურობაა ეს, მაგრამ ჩვენ გვა-
ვიწყდება, რომ თვით ომიც ველურობაა! ორში
ერთი, ან ომი, ან და მშვიდობიანობა.

დ. კ - ძე.

(„ახ. აზრი.“)

(დასასრული იქნება).

მ რ ე ს ა

რეისტრაში ამხანად საიმპერიო კანცლერის
სიტყვის შემდეგ სოციალ-დემოკრატიულ ფრაქციის
ლიდერმა ჰაანემ შემდეგი სიტყვა წარმოთქვა:

„ფრაქციის სახელით ვამოწიებ, რომ ის ფრაქცი-
ბი, რომელნიც ესა ჩვენ გავგანთ საიმპერიო
კანცლერმა ბელგიისა და ლიუქსემბურგის შესახებ
ვერ გააზრთლებს იმ შეხედულებას, რომელსაც 4
მარამბისთვეს იცავდა საიმპერიო კანცლერი. ამის შემ-
დეგ სოციალ-დემოკრატიულ ფრაქციის დაჯგუფებით
შე შეამაქვს შემდეგი განცხადება: „სოციალ-დე-
მოკრატიულ ფრაქცია იმავე შეხედულებას ადგია,
რაც 4 მარამბი. გამოსთქვა. ომს, რომლის დრმა
მიხეცები კონსოციურ ინტერესების წინააღმდეგო-
ბაში მარხია, ჩვენ უკანასკნელ წუთამდის ვებრძო-
დით. მაგრამ ვერ ვიდევ ჩვენ საზღვრებს კვლავ
მტრის ჯარი ეშუქება. ამის გამო, გერმანიის
ხალხმა უნდა მოიკრიფოს მთელი თავისი ძალა
ქვეყნის დასაცავად. ამიტომ სოციალ-დემოკრატია
უკვლავ კრედიტებს ამტკიცებს. ვერ ვიდევ 4 მარამ-
ბისთვეს, ჩვენ მთელ ინტერნაციონალთან ერთად
ვადარეთ, რომ ყოველ ერს ხანაონაღურ დამოუ-
კიდებლობის უფლება აქვს. ჩვენი შეურყეველი

რწმენაა, რომ ერების წარმ-ტებით განვითარება
შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, როცა არც ერთი
ერთი შეორეს დამოუკიდებლობას არ შეეხება და
ამით ახალ ომის წარმოშობას ხელს არ შეუწყობს.
ჩვენ იმავე ნიადაგზე ვდგევართ, რაც 4 მარამბი.
განვაცხადეთ: ჩვენ მოვითხოვთ, რომ როგორც კი
ჩვენი მიხანა მიდწეული იქნება და მოწინააღმდე-
გები ზავის ჩამოგდებას მოისურვებენ, ომს ბოლო
უნდა მოეღოს ისეთი ზავით, რომელიც შესაძ-
ლებლად შექქმნის მეზობელ ხალხებთან მეგობრო-
ბას“. ბოლოს ორატორმა შროტესტი განაცხადა
სამშობლოს სიყვარულის ნადების ქვეშ სხვა ხალხ-
თა მიმართ ღვაძლის დათესვის წინააღმდეგ. და-
სასრულ მან მოითხოვა ცენსურის გაუქმება.

ეურნაღ-გახეთებიდან

პოლონელთა რაზმელები

იმ კამხანამ, რომელმაც გაილაშქრა ზოლანელ ორ-
განიზატორ ვიტოლდ შორჩინოკის წინააღმდეგ, თავისე-
ბური ნაყოფი მოიტანა. ზოლანელთა რაზმის ორგანიზა-
ციის იდეამ ვერ გაიმარჯვა. ვერ გაიმარჯვა იმიტომ,
რომ მის წინააღმდეგ ამხედრებული იყო ადგილობრივი
ზრესა. ამიტომ ზოლანურ კარხუსში, სადაც 50,000 კა-
ცამდე უნდა შესულიყო, დღეს მხოლოდ 200 კაცია ჩ-
წერილი; ესინიც სულ სოფელელება არიან, დარბეულ მხ-
რებიდან გამოქცეულნი. მათი სურვილია შერი ძიძარ
მთდაში, ვინც მათი სარჩო-საზადებელი განანდგურა.

არც თუ შროვინდებშია ხეირანად ზოლანურ რაზ-
მების საქმე, მცხოვრებნი ერთობ არ თანუგრძობენ ამ
იდეას. დღემდე შროვინდიალურ ქალაქებიდან მხოლოდ
ხოლმამა დაუჭირა მხარი, სადაც ოცი რაზმელი გამოვი-
და. ვარშავაში შემდგარი რაზმი 22 გიორგ. გაუმცავურ
სადგურ ნ... სადაც აფიცრების ხელმძღვანელობით ორი
თვის განმავლობაში დაჭეოფენ საჯარჯიმოდ. შემდეგ, რა
თქმა უნდა, ესენი გაუმცავურების მთავარ-მომქმედ არმი-
ისთან შესავრთებლად.

სადგურ ნ—ზედ რაზმელთა საჯარჯიმოდ დათმობი-
ლი აქვთ საჯარონიმიო ინსტიტუტის შენობა.

რაზმის შედგენის იდეას მხარი დაუჭირეს უფრო
ამერიკაში მყოფი ზოლანელებმა, რომელთა რიცხვი 5,000
კაცამდე აღის. მაგრამ ეს რაზმელები ინგლისელებთან
ერთან იბრძოლებენ... „ზაქ. რეჩ.“

*) იხ. „რუსკ. ვედ.“ № 271 „Германскій
терроръ“.

ოსმალეთის ასპ. რეზი

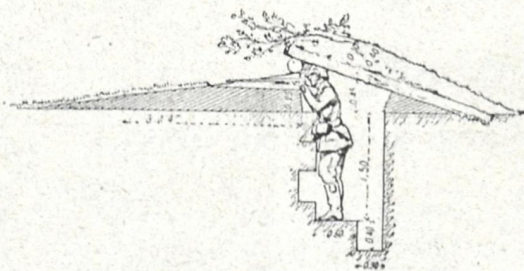
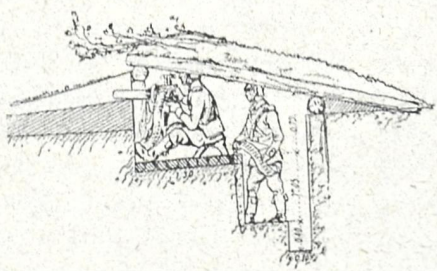
გაზეთი „რეზი“-ის კორესპონდენტი სწერს: დაჭრილი სკლავები დიდის ზატოვისრემით იხსენიებენ ოსმალეთის ჯარისკაცებს. ოსმალეთის დღეს დიდებს გერმანელებთან შედარებით ის შეადგენს, რომ მეტადამტანნი არიან. მშაგრები, ნახურად შიშვლები უკანასკნელ წუთამდის იბრძვიან. ბრძოლის ველზე დიდი თოვლია, ძლიერი ყინვაა, მაგრამ ოსმალეთი არაფერს ერიდება და თითქმას ფეხშიშველა დადიან... ავსტრიელები და გერმანელები ერთს საათსაც ვერ გაუძლებდნენ ამდენს გასაჭირს, ოსმალეთი კი ეველაფერს ითმენენ და ტუვედნებდებიან რუსებს მხოლოდ მაშინ, როცა აღარავითარი ხსნა არ არის. ძლიერ უჭირთ ოსმალეთს ხიშტებით ბრძოლა, რადგან მათ გერმანული თოვლები აქვთ, რომლებსაც სრდლის დროს ხიშტები უნდა მოხსნათ და მეტრე ისევე უნდა გაუკეთოთ, როცა საჭიროა ხიშტებით ბრძოლა.

ტუუილია ზოგიერთ გაზეთების მიერ გაგრცელებული ხმები, ვითომც ოსმალეთი სოციალურ მსოფრულებს სომხეთში. ზარიტით, ოსმალეთას შთაერობა ცდილობს ეოველის საშუალებით, რომ სომხების თანაგრძობა მოიზავოს.

ამას ამბობს სომხოფილური „რეზი“ და ჩვენ გვიკვირს რათა სკირდებათ აღგილობრივ გაზეთებს გაზეთდება იმ ვითომდა ხოცვა-ჟლეტიკა, რომელიც სწარმოეს სასომხეთოში.

ერობა კავკასიაში

ამ საკითხს, თუ რა რეფორმები უნდა მოხდეს კავკასიაში ერობის შემოღების გამო, გაზ. „ბირჟეია ვედ.“ ფურცლებზე დაწერილებით ეხება სახელმწიფო საბჭოს წევრი თავ. ა. მ. ერისთავი. ავტორი აცხადებს, რომ იგი ეკვით უყურებს მთავარ-მართველის კანცელარიის მოქმედებას ამ საკით-

გერმანული დახურული თხრილები

- 1) ტყვის მფრქვეველისათვის და 2) ქვეითა ჯარისკაცისათვის.

ხის გასაშუქებლად. კავკასიის მთავარ-მართველის საბჭო უხერხულად სთვლის მის შემოღებას და ამის დასამტკიცებლად აღგილობრივ პირობებს განიხილავს, ვითომც სწორედ ეს პირობები აპროკლებენ, კავკასიაში ერობის შემოღებას.

„თუ მართლა ამ ჟამად კავკასიის ზოგიერთი ნაწილები, როგორც მაგ. ყარსის ოლქია, წმინდა ეკონომიურ პირობებისა გამო მოუშადებელია ერობის რეფორმების მოსახდენად, ეს კიდევ იმას არ ამტკიცებს, ვითომც რუსეთის ერობის დებულებანი შეუძლებელი იყოს შევეფარდოთ თბილისისა და ქუთაისის გუბერნიას. მეორე მხრით, რომელი ერთი რეფორმა შემოულიათ ერთბაშად მთელი იმპერიისთვის, თუნდა კავკასიისთვის? საგლეხო, სასამარ-

თლო, სამოქალაქო და სხვები თანდათანობით ხდებოდა ყველა რაიონებში და არა ერთის დაკვირთ. მთავარ-მართველსა სურს შემოიღოს მაგალითად, ყარსში ერობა, მაგრამ რაკილა ეს ოლქი მცირედ არის დასახლებული და ეკონომიურადაც ღარიბია, ამიტომ მას შეაქვს პროექტი, რომ თბილისის გუბერნიას გამოეყოს ახალციხის მაზრა და ყარსის ოლქს შეუერთდეს.— სახელმწიფო საბჭომ კი ერთიანად გააუქმა ყარსის სამოქალაქო მდგომარეობა, როდესაც მე პირადად მომიხდა, როგორც სახ. საბჭოს წევრს, კააედრიდან დამეცვა მთავარ-მართველის კანონ პროექტი მე წინააღმიდგენ თვით საბჭოს ისეთი უპარტიო წევრები, როგორიც გახლავთ ს. ვიტე, და პროექტიც მთლად ჩაიფარცხა კავკა-

სიის ერობის პროექტებში, რამდენადღაც ვიცი ერ არის მოხსენიებული თვით სამაზრო ერობა, ანუ სამაზრო დაწესებულებანი. მთავარ-მართებელის კანცელარიას საზოგადოთ უყვარს ახალ-ახალი პროექტები. მაგ., ამ წლის დასაწყისში მან დაუბრუნა გუბერნატორებს პროექტი, რომ კავკასიის ადმინისტრაციული დაყოფა ხელახლად მოეხდინათ ეროვნებათა მიხედვით, აქ აღნიშნული იყვნენ სომხები, ქართველები და თათრები. მთავარ-მართებელის პროექტს მიუხედავად ზემოდ ხსენებული ახალციხის მაზრა თბილისის გუბერნიის ექვსეზოდა და ყარსისაში შედიოდა. შემდეგ თვით ახალციხის მაზრა, თბილისისა და ბორჩალოს მაზრის მეტი ნაწილი განჯის გუბერნიითურთ შედიოდა ერევნის გუბერნიისაში. ამნაირად სამი მკოთხედი თბილისის გუბერნიისა იქრებოდა, რომ ერევნისა და ყარსის ოლქის ქრელი ტერიტორია გაეფართოვებინა, რომელთა მცხოვრებნი მაინცა და მაინც სომეხთა უმრავლესობას არ შეიძენენ. ეხლა საკითხი იბადება, ნეტა რას მოასწავებს ყველა ეს? კემშარიტად, ძნელია ამასზე პასუხი ვაგვცენ“...

ეროვნული სიმტკიცე

ქართულ ეროვნულ ცხოვრების მსვლელობას რომ აკვირდებით და იკვლევთ, აშკარად ჰქნებათ შემდეგ გარემობას: ქართველ ერს ზირველ ყოფილ მდგომარეობის შემდეგ შეუშუალებია ეველა ფორმა სოციალურა, განხორციე და ეკონომიური კულტურისა, გაუვლია ეველა საფეხური, სტადია თანამედროვე მოწინავე-განათლებულ ერებს რომ შეუდგენია და დაუტოვებია ამნაირად მხარში ამოსდგომია განვითარებულ ერებს.

ეროვნულ ცხოვრების განვითარების ისტორია. ისტორიულ პროცესის მცინიერულად შესწავლა ფრიად დიდი საქმე გახლდათ და თან განსაკუთრებით საინტერესო. ქართველ ერის საზოგადოებრივი ცხოვრება ფრიად შესანიშნავი იყო თავის სიმამრითა და სირთულით ჩვენ აუარეული მასალები გვიმტკიცებს, რომ ჩვენს სამშობლო ქვეყანაში სმირად უხლართებოდა და ერთვოდა ჩვენს ცხოვრებას კულტურა ინდო ევროპიულ მხარეთა და ერთა, მაგრამ ამ რთულ ურთიერთობის წიაღში არასოდეს არ დაჰკარგვია ძალა, გავლენა და თავისებურება ქართველ შემოქმედებას, მის სულაერ, განხორციე თუ ეკონომიურ ფაქტორებს.

თავისთავად ძლიერი იყო ქართველ ხალხის სწარ-

მოვლ სსშუალები, ეროვნული ენერჯია შადრევანს წარმოადგენდა, რომელიც ჰქმნიდა ახალ-ახალ დირობულებას და მართლაც, ბერძნების ბოტანობის ხსნა იყო თუ რომელიღების, სწავლების თუ თურქების, ეველა ამ ძალების მიუხედავად ქართველობა თავის ორგინალიობას და მოსმტკრეტეველობას ჩენდა როგორც ჰეცხიას, ფილასოფიის, სელაფების ისე ეკონომიურ დარგებში. როგორც აკადემიკოსი ნიკო მარო ამბობს „ქართველთა ეროვნებაში“ ქართველების კულტურა სმირად სვობნიდა და უსწრებდა ევროპის კულტურას, რის ერთი მაგალითი თქნდ ჰეტრეწის შემოქმედებას, რომლის წყალობით ქართველობა ხედ მიქქით ისწორით ეცნობოდა ბროკელს ფილასოფიას, როცა დასავლეთი ევროპა ბროკელს გაჩებას ეცნობოდა მსოფლად „წახედარ თარგმნით“ (გვ. 19 მარო).

საკულისხმიერო და შესანიშნავი გახლდათ, რომ რამდენადაც ვითარდებოდა მხარე კულტურულად და ეკონომიურად, იმდენადვე ქრთველი სული, ქართული შემოქმედება და სურთოდა ქართველობა სრულ-მტკიცე მოვლენად ხედებოდა, რაც ურთიერთს აკავშირებდა იმერეთს, გურიას, სამეგრელოს, კასეთს და სს. თანდათან მტკიცდებოდა ეროვნული სხეული და იგი იღებდა ერთანს სსსს. საუკეთისო ილუსტრაცია სანისოდ ქართული დიტერატურა არის, ქართული თავისებური სტილი, გემო, ინტერესი. მართალია მთელ ფეოდალურ ცხოვრების განმავლობაში ჩვენ გვანახებებს ქართველი ხალხი სხვადასხვა დიდიქტს სმირად შეუსაბამო კილას. ზროვინციადურ ჟარგონს და დიქციას, მაგრამ საქართველოს ნაწილთა ყოველს მოწინავე წრეში თანდა თან მთავარ ადაცს იქრდა ის, რასაც აკლია ზროვინციადიზმის ელფერი, ხოლო ჰქმნდა სურთოდა ხსნათი. ეს იყო ქართული დიტერატურული ენა, ქართული სარწმუნოება, ქართული განხმედებლობა. ეკ ქართული არ ნიშნავს ქართულს, როგორც ეს ბერის ჰტონის ჩვენში, არა აქ ქართულში გამოკვანთელთა როგორც ქართული, კახური, იმერული, გურული, ისე მეგრულიცა და ტანურიც. ი. ჭუჭუბუკის ენა არის არა ენა ქართლისა ან ქართლელისა, ვინც აერე ფიქრას, ამკარა მას წარმოდგენდ არ ჰქონია ქართლ-კახეთის შეფობისა ერეკლე მე-III-სა და გიორგი მე-XIII-ის ენაზე — ილიას ენა მთელ ქართველ ერის ენაა. იგი უადრესად ქართული ენაა. ამნაირად საქართველოსა და ქართველ ერის ყოველ ძალთა ურთიერთობა ჰქმნიდა ცხოველ დამოკიდებულებას და რთულ ცხოვრების სიმბოლას — ქართულს და ეს ქართული ტემპირტი და სუბიექტსა გამანსტულება გახლდათ ქართული ერის სიმტკიცის, მისი აწმეთს სიძლიერის...

ზირველყოფილ მდგომარეობიდანვე საფუძლიანი

იყო ქართველი ხალხი საკუთარი ტერიტორია, ეროვნული ეკონომიკა, ნაციონალური შემოქმედება შეადგენდა ბაზისს, რომელზედაც ვითარდებოდა დამუშავდებოდა სახე ქართული ეროვნებისა. ჩვენ იმდენად დამოუკიდებელი, იმდენად ძლიერი და მთლიანი გახდით, რომ ჩვენი ცხოვრების განვითარებაში ჩვენ უადრეს როდეს ეროვნულ ძალას ვაკუთვნებდით, ქართველმა ერმა შექმნა ქართული ისტორია, ქართული კულტურა, ეს იყო აშკარა სინამდვილე და ამ ტექშიარტებს ვერ შებღალავდა ვერც ლაშქარის და ვერც შაკოლელი.

მეცნიერულ საუკუნეში ფრ. ად. ცუცი ზირობები და უცა ქართველ ერს. შედარებით ის გაიყინა, თუ შინა ან. სოლოუტურად წავიდა წინ. კაპიტალისტურმა კიდევ უფრო დაახლოვა ერთმანეთს საქართველოს კუთხეები შრომის განწილება მე-18 საუკუნეში რომ არსდებოდა კიდევ უფრო წავიდა წინ და ერთი მხარე სოციალურად და ეკონომიურად კიდევ უფრო გადაეხადა მეორეს. მე-19 საუკუნეში ან. სოლოუტურმა თვალსაზრისით ქართველობას ძლიერ გაერთიანდა, გაერთიანდა, მისი სხეული ერთობ მთლიანი შეიქმნა.

ქართველი ერი მთლიანი, მტკიცე ერთეული ორგანიზმში, რომლის ფაქტორია ქართული ტერიტორია ქართული დემოკრატია და ქართული ლიტერატურა ცხადია, რომ ფრიად ძლიერი, ფრიად უსასტიურო და შემოქმედი უფთილა ჩვენი ერი ასე მტკიცედ რომ დაუცავს თავისი სახე. შკარა იმ ს. ბუდისწერო მომენტში, რომელშიაც ჩვენ ვამოაფებთ ან უმად ქართველი ერის ეროვნული სიმტკიცე სათანადოდ უნდა გვესმოდეს და ვემსახურებოდეთ იმ საქმეს, რომელიც ამ ეროვნულ სიმტკიცეს კიდევ უფრო გააღრმავებს, კიდევ მეტად დააღრმავებს.

ჩვენ მხოლოდ ას გვანცვიფრებს, თუ როგორ ჩნდება მთავრობის (კავკ. სლოვა. ში ბ. ხარ. -ი), რომელნიც ქართულ ეროვნულ სიმტკიცეს მხოლოდ მე-19 საუკუნის ხაყოფადა სთქვამს და იმასაც რუსეთის სახელმწიფოებრივი მადგაწობის შედეგად, როდესაც ქართული ეროვნების სიმტკიცე შემოქმედებულა მრავალ საუკუნის განმავლობაში და ისიც მხოლოდ და მხოლოდ ქართველ ერის მშ. აშკარა მომქმედ ძალთა შედეგით.

თ. ლლონტი.

„ახ. ივერია“.

ფ ა უ ს ტ ი

(გაგრძელება)

ჩემსკენ მოსკოუეაც ცეცხლის ეტლი მსუბუქის ფრთებით,

მზად ვარ გავიჭრა ეთერისა სხვა სადგურისკენ, ახლოს სფეროში, სულ სხვა ახლოს მოქმედებისკენ დიად ცხოვრების და ღმერთების სამფლობელოსკენ. და შენ კვლავ მატლო, განა ამას რით იმსახურებ?

შეაღე ბჭენი სიკვდილისა შეუშფოთებლად, რომლის წინაშეც სიხარულით სხვა უკან იხეცს, და დაამტკიცე რომ არ უთმობ იმით ზესთაზეს, ჰო, მაშ თამამად შეუტკიცე ზურგი მიწის მზეს

აქ გაქვს შემთხვევა დაამტკიცო შენ მოქმედებით, რომ კაცთა ნება თვისის ყოფნით არ უთმობს ღმერთებს! ნუ შეუტკიცო იმ ქვეყნებსა წყლიანით მოცულს, რომლის წინაშე აწ ოცნება თრთის და ცახცახებს, ესწრაფებოდე ამ ხსნის კარსა, თუნდაც პირიდან თვით ჯოჯოხეთი პრიაცილებდეს, ისროდეს ალგებს. თამამად წარსდგი ეს ნაბიჯი, თუნდაც შენ ამით სოფლის გადაღმა შეუტკიცო არარობას!

მაშ მოვედ ჩემთან კობტა ჭიჭვე, მინავ მჭვირვალო!

მოიხსენ შენი სახურავი, თვალის მოგავლო! მრავალ წელს ყავ მიცემული დავიწყებასა. წინაპართ ხელში ქვიფის დროს შენ კრიაცილებდი,

შემოუვლიდი ირგვლივ სტუმართ, ღვინით ავსებდი მეგ შენს სურათში ზმების ახსნა განმარტებისა ყოველს გამოძლეულს ავალგებდნენ და თავს ირთობდნენ, და ერთის ყლუპით რა დაგვეციდნენ, აღიგზნებოდნენ.

ეს მოგონება ჩემს ყრმობის ეამს თვალწინ მიყენებს, ოდეს ჭაბუკი ვათენებდი ღვინში ღამეებს, მაგრამ ეხლა კი ვერ გადავრცემ ვერც ერთს მეზობელს,

ველარ გიჩვენო მაგ შენს ზმებში მახვილ გონება,
 შენში სდგას სითხე, რაიც მსმელსა აშორებს
 სოფელს.
 აწ ამას ვარჩევ, აქ სიკოცხლე კიდევ შესწყდება.
 მაშ უკანასკნელ წვეთებამდის შესვი ბაღლაში
 და აღტაცებით სხვა გმნთიადს უძღვევ სალაში!
 (ჭიქის ჰინთან შაიტანს, ისმის ზარბუზის რეკა და ხორას გაღობა).

ხორო ანგელოზებისა.

ქრისტე აღსდგა მკვდრებით.
 იხარბდეთ შვებით
 ჩაგრულნო, დევნულნო,
 გლახაკნო გვემულნო!

ვაუსტ. ეს რა გალობის ხმა ისმის გარედ,
 რომ ამ სასმისზე ხელს მალეზინებს?
 ზარების რეკა, მათი გუგუნო
 უკვე აღდგომის დღეს გვატყობინებს?
 თქვენ, მგალობელნო ერთთხელ საფლავთან
 ანგელოზები მაგრე გალობდნენ
 და სათნოების ახალსა კავშირს
 წკრიალა ხმითა სოფელს ამცნობდნენ.

ქალთა ხორო.

ნელსაცხებელით რა განვასვენეთ
 მისთა ერთგულთა აქ დავასვენეო
 სუდართ, სარტყლით შევმოსეთ იგი
 და რა ვიგლოვეთ, გამოვეთხოვეთ;
 მაგრამ, ვაი, რომ ჩენი იესო
 საფლავსა შინა კვლავ ველარ ვპოვეთ!

ანგელოზთა ხორო.

ქრისტე აღსდგა მკვდრებით
 ნეტავ იყვნენ მოყვარულნი
 რომელთა ტანჯვა
 მხსნელი და მძიმე გარდაიტანეს!

ვაუსტ. ჰოი ციურნო, საამო და ძლიერნო ხმანო,
 რისთვის მომნახეთ მე ბედკრული მტვერში ჩაფლული?
 თქვენ იქ ჰრეკავდეთ, სად გულჩვილნი კაცნი
 სცხოვრობენ.
 მე თქვენს მოციქულს მაგ თქვენს ჰანგსა დიახ
 რომ ვუსმენ,
 მაგრამ, ვაი, რომ აღარა მაქვს რწმენა ამ
 გულში
 და სასწაული ხომ შეილია მხოლოდ რწმენისა.

მე იმ სამყაროს აღარ ძაღობის კვლავ ვესწრაფოდე,
 სიდანც მოისმის ვე ამბავი საონოიანი.
 მაგრამ კი მაინც იგი ხმანი, მე რომ ყრმობის
 უამს
 შემთვისებია, კვლავ მიმიწვევს მე ცხოვრების-
 კენ
 სხვა დროს ციურის სიყვარულის ამბორი ჩემზე
 გაღმოდოდა პირველ შაბათს მყუდროებაში,
 მუ აღმავსებდა ზარის რეკა იღუმალ გრძნობით
 და ლოცვა იყო ნეტარება ჩემთვის მეოხი.
 მიუწვდომელი, სახიერი სურვილთა ლტოლვა
 გულს იტაცებდა სანაფაროდ ტყესა და ბარში,
 და ათას ცხარე ცრემლ მონამვით თვით ჩემში
 ვგრძნობდი
 აღორძინებას მთელს სოფლისას და სამყაროსას-
 აგი გალობა მახარებდა ყრმობის ცელქს თა-
 მანს

და გაზაფხულის თავისუფალ ბედნიერებას.
 აწ მოგონებამ რა აღმიძრა ბავშვობის გრძნობა,
 არ მადგმევენებს უკანასკნელს და პირველს
 ნაბიჯს!

კვლავ იხმაურე, ჰოი ტუბილო ზეცის გალობავ!
 ცრემლი იღვრება, დედამიწას ვეკუთვნი კვა-
 ლად!

ყრმათა ხორო.

საფლავში მყოფი ამალდა ზიცას
 და შეიმოსა კვლავ ბრწყინვალებით,
 მიუახლოვდა იგი დასაწყისს
 სად თავსა იშვებს ქმნის სიხარულში,
 მაგრამ, ვაი, რომ ჩვენ მიწის მკერდზე
 დავრჩით უშწეოდ კვლავ სატანჯველად.
 დასტოვა თვისი მოწაფენი მგლოვიარენი.
 ახ, ჩვენა ვჩივით ცრემლის ფუკვევით, ჩვენო
 შენს სანეტარო ბედნიერებას! [მოძღვარო,

ანგელოზთა ხორო.

აღსდგა მკვდრებით
 ხრწნის სავანიღვან!
 ჩამოიხსენით სიხარულით თქვენი ბორკილი!
 თვით თქვენის საქმით დაღადმყოფელნო,
 სიყვარულისა გამომჩენელნო,
 ძმურად სავზლისა ნაწილ მიმცემნო,
 შვების აღმთქმელნო,
 თქვენთან არს ახლოს იგი მოძღვარი,
 მანდ არის თქვენთან!

ქალაქის გალავნის წინაშე

სხვა და სხვა ხელაბას და წოდების მოსეირნენა გამოდიან რამდენიმე ხელოსანი. მაინც მაინთკენ რისთვის წავიდეთ?

სხვები. იქით მივდივართ, „მონადირის მარანში“ სწორედ!

პირველი. ჩვენ კი გვინდა რომ „წისქვილისკენ“ გავისეირნოთ!

ერთი ხელოსნთაგანა. მე კი თქვენ გირჩევთ „წისქვილისკენ“ გასწიოთ ყველამ.

მეორე არაფრად ვარგა გზა იმ მხარეს.

სხვები. შენ რაღას იზავ?

მესამე. რაც სხვას, მეც ისა!

მეოთხე. მოდი, გავსწიოთ ბურგდორფსაკენ! ნამდვილად ვიცი, იქ ყველა ჰპოვებს ლამაზ გოგონებს, გემრიელ ლუდსაც, და ყოველგვარსა საქმეს სამუშაოს!

მეხუთე. შე მხიარულო ლაზღანდარავ, მითხარ ბეჭები

მესამედ ხომ არ აგქავებია? იქით არ მიინდა, ჩეშინიან იმ ადგილისა!

მსახური გოგო. ვიშ, არა, არა! დავბრუნდები ისევ ქალაქში!

მეორე გოგო. ჩვენ იმას ვნახავთ უეჭველად იმ ალვის ხის ქვეშ!

პირველი. ეს არ იქნება ჩემთვის დიდი ბედნიერება. ის შენთან ივლის მხოლოდ შენთან იცეკვებს წრეში

და მე რას მარგებს მასთან შენი სიმხიარულე?

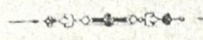
მეორე. დღეს, უეჭველად. არ იქმნება იგი მარტოკა ამბობდა: ჩემთან თმა-ხუჭუჭა მეყოლებო.

მოსწავლე. ჯან! ეს აშარნი, დახე, როგორ დალაჯებენ!

მოდი, ძმობილო, უკან გავყვით. ავეკვიატოთ. მაგარი ლუდი და თუთუნნი, მორთული გოგო ჩემს გემოვნებას ეს შეადგენს თავით ბოლომდე

ა. შ.

(შემდეგი იქნება)

ბიბლიოგრაფია

„ანგარიშთა და საქმეთა წარმოება წვრილი კრედიტის საკოოპერაციო დაწესებულებაში“

(ბ. ზ. კანდელაკისა, გამოცემა ქართულ სასოფლო-სამეურნეო საზოგადოების საკოოპერაციო სექციისა).

ვინც კი გახედავია ჩვენს სოფლებში არსებულს კოოპერატივებს, უეჭველად შენიშნავდა ერთს უმთავრეს დამაბრკოლებელს მოვლენას კოოპერატივების ზრდა-განვითარებისა. ეს გახლავთ კოოპერატივის წევრთა მომეტებულ ნაწილისათვის გაუგებარს ენაზე საქმის და ანგარიშის წარმოება. კარგია თუ კოოპერატივი არსებობს სადმე დიდს სოფელში, სადაც საკმარისად მოიპოვებიან ინტელიგენტნი, რომლებიც შეავსებენ წესდებით საქირორიცხვს გამგეობისა და საბჭოს წევრებისას, მაგრამ პატარა სოფლებში არსებული ამხანაგობანი პირდაპირ უნუგეშო მდგომარეობაში იმყოფებიან. ასეთ სოფლებში მოიპოვება ერთი ან ორი რუსულის მცოდნე პირი და მთელი ამხანაგობაც ამათზე არის დამოკიდებული. დანარჩენ წევრთ — რუსულის არამცოდნეთ — არავითარი წარმოდგენა არა აქვთ ამხანაგობის ანგარიშზე და საქმის წარმოებაზე. ეს მოვლენა არის მიზეზი იმისა, რომ ბევრგან ერთი რომელიმე ამხანაგობის მოთავე პირის სახელი უწოდეს თვით საკრედიტო კოოპერატივს. ამავე გარემოებით აიხსნება შემდეგი ფაქტებიც: სოფელ ლ. ამხანაგობის მთელი ავან-ჩავენი ამხანაგობისა იყო ერთად-ერთი მასწავლებელი და როდესაც ეს მასწავლებელი სასკოლო მთავრობამ სხვა სოფელში გადაიყვანა, უნუგეშო მდგომარეობაში ჩავარდა ამხანაგობა და მასწავლებელმა გადასწყვიტა მიემართნა წვრილ კრედიტთა საგუბერნიო კომიტეტისათვის ამხანაგობის დახურვის შესახებ. საბედნიეროდ გადაყვანილ მასწავლებლის მოადგილემ იკისრა მუშაობა ამხანაგობაში და განაგრძო თავის წინა მოადგილის დაწყებული საქმე. მაგრამ ვინ არის იმის თავდები, რომ ახლა არ გადაიყვანენ ახალს ადგილზე და იმავე მდგომარეობაში არ ჩავარდება ამხანაგობა. ამგვარად, ჩვენში რომ ვსთქვათ მკითხველო, თუ ზოგიერთს სოფლებში ჩვენს საკრედიტო ამხანაგობათ გარეგნულად მაინცა აქვთ კოო-

პერატული სახე, დანარჩენ მომეტებულ ნაწილს ამხანაგობისას ეს გარეგნული კოოპერატიული სახეც ეკარგებათ. ასეთი მდგომარეობის მიზეზი უმთავრესად გახლავთ წევრთათვის გაუგებარს ენაზე ანგარიშის წარმოება. დღეს ამ დაბრკოლების თავიდან აცილება უკვე შეიძლება, რადგანაც სათანადო მთავრობის მიერ უკვე ნებადართულია ანგარიშის წარმოება საკრედიტო ამხანაგობებში სამშობლო ენაზე, ბევრმა უკვე შემოიღო ქართულად წარმოება ანგარიშისა და საქმისა. სასურველია ყველა ამხანაგობამ მოჰკიდოს ხელი ქართულ ანგარიშს. ამაში ძლიერ დაეხმარება ქართულ ს.-ს. საზოგადოების მიერ გამოცემული ბ. კანდელაკის ზემოაღნიშნული წიგნი, რომელიც მშვენივრად არის შედგენილი და მკაფიო ქართული ენითაა განმარტებული ანგარიშის წარმოება საკრედიტო კოოპერატივებისა. წიგნში ჩართულია საკრედიტო ამხან. სავალდებულო ყველა საანგარიშო დავთრის ფორმები, რომლებშიაც გატარებულია სანიმუშო ოპერაციები, წარმოება შემოსავალ-გასავლის და სხვა დავთრების პირველ და მეორე წლის განმავლობაში, შეთავება დავთრებისა წლის ბოლოს და თვიური და წლიური

ანგარიშების შედგენა. წიგნში აგრედვე ჩართულია წესები ძირითად თანხის გამოტანისა სახელმწიფო ბანკიდან, მოკლე ვადიანი სესხით სარგებლობისა, საშუამავლო და გირავენობის ქვეშ სესხის გაცემისა და სხვა. გარეგნულად წიგნი ლამაზადაა გამოცემული და ღირს ერთი მანეთი, რაიც არ ჩაითვლება ძვირად, რადგანაც წიგნი კარგა მოზრდილი ტანისა და შეიცავს 200 გვერდამდე. სასურველია ყველა ამხანაგობამ შეიძინონ ეს სასარგებლო წიგნი თავის გამგეობის და საბჭოს წევრთათვის და აგრედვე გაავრცელოს ამხანაგობის წევრთა შორის.

ბ. გარეკახელი.

რედაქტორ-გამომცემელი

რ. გაბაშვილი.

მიიღება ხელის მოწერა 1914 წ.

ყოველ კვირულ საზოგადო ეკონომიურ

და სალიბერატურო შუხნალ

„კლდე“-ზედ.

ფასი წლის ბოლომდის ათი შაური

ცალკე ნომერი ყველგან 10 კაპ.